IQRO JURNALI / 2023
GUVOHNOMA № 060680
E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

MILLATLARARO MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHI HAMDA UNDA NODAVLAT-NOTIJORAT MARKAZLARNING AHAMIYATI

Qodirova Mamlakat Mo`minovna
Qarshi davlat universiteti, O`zbekiston tarixi kafedrasi
Tarix fanlar nomzodi, dotsent

Annotatsiya
Millatlararo totuvlik g‘oyasi sayyoramizda yashayotgan 1600 dan ziyod etnik guruhlarning teng huquqlilik, o‘zaro hurmat va hamkorlik asosida tinch-totuv yashash g‘oyasidir. Millatlararo totuvlik g‘oyasi millatparvarlik g‘oyasidir. U barcha millat va elatlarni tili, urf-odati, an’analari, bayramlari rivojlanishini talab etadi. O‘zaro hamkorlik va bardamlik, fashizm, milliy va etnik ko‘rinishdagi urushlarga qarshi turadigan yagona ma’rifiy g‘oyadir. Maqolada ushbu masalalar bayoni keltiriladi hamda nodavlat-notijorat markazlarning masala yechimidagi roli ko`rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar
Millatlararo totuvlik, markaz, huquq, millat, g`oya, metod.

KIRISH

O‘zbekiston buyuk Ipak yo‘li chorrahasida joylashgan, qadim-qadimdan bu yerga turli mamlakatlardan kelgan turli millat vakillari o‘troqlashib qolgan. Ana shunday taqdir taqozosi bilan O‘zbekiston hududida ukrain xalqi vakillari 2 mingyillardan buyon yashaydi. Lekin shu davr ichida biror marta ikki xalq o‘rtasida ixtilof chiqmagan.

ADABIYOTLAR SHARHI

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 4-moddasida ko‘rsatilganidek, O‘zbekistan Respublikasi o‘z hududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlari va an’analarini hurmat qiladi. O‘zbekistoning milliy-madaniy rang-barangligi milliy o‘zlikni anglashning o‘sishi har ma’naviy jixatdan qayta uyg‘onish bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib jarayon. Ko‘pmillatli mamlakat siyosatining asosiy maqsadi millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglikni shakllantirish bo‘lishi zarur. Mustaqillikning ilk kunlaridanoq milliy siyosatning o‘ziga xos yo‘li ishlab chiqildiki, ayni shu siyosat milliy bag‘rikenglikning barqaror rivojlanishiga zamin yaratdi. O‘zbekistonda shakllangan bunday milliy bag‘rikenglikdan keng dunyo jamoatchiligi o‘rnak olishga intilayotgani ham bejiz emas.

O‘zbekistonda yashovchi turli millat vakillarining madaniy ehtiyojlarini qondirish uchun milliy madaniy markazlari faoliyat yuritadi. Dastlabki milliy madaniy markazlar koreyslar, qozoqlar, yahudiylar, armanlar tomonidan respublika viloyatlarida 1989 yilda tashkil etilgan. Bu markazlarning chinakam rivojlanishi va ravnoq topishi O‘zbekistonning mustaqillikka erishgandan keyin boshlandi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1992 yil 13 yanvarya qarori bilan tashkil etilgan Respublika baynalmilal markazlar markazi esa ushbu milliy madaniyat markazlar faoliyatini muvofiqlashtirib, ularga yordam ko‘rsatadi. Konstitutsiyamizning 34-moddasida qayd etilganidek, O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari kasaba uyushmalariga, siyosiy partiyalarga va boshqa jamoat birlashmalariga uyushish, ommaviy harakatlarda ishtirok etish huquqiga egadirlar. Shuningdek, 58- moddada ko‘rsatilishicha, davlat jamoat birlashmalarining huquqlari va qonuniymanfaatlariga rioya etilishini ta’minlaydi, ularga ijtimoiy hayotda ishtirok etish uchun teng imkoniyatlar yaratib beradi. Ushbu qoidalar milliy madaniy markazlar tashkiltopishining, ular faoliyati va rivojlanishining huquqiy asosidir.

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Tarixga nazar tashlasak, o‘tgan asrning 30-yillarida ocharchilik tufayli yuzlab ukrainlar bir burda non topish ilinjida O‘zbekistonga kelgan va o‘zbek xalqi ularni mehr bilan qabul qilgan, non bergan. Shuning uchun «Toshkent non shahri», deb bejizga aytishmaydi. Ikkinchi jahon urushida o‘zbek xalqi yana ming-minglab oilalarni, yetim bolalarni o‘z bag‘riga oldi, hech kim ko‘chada qolgani yo‘q. Bularni ko‘z yoshsiz eslamay bo‘lmaydi. O‘zbek xalqining bag‘rikengligini, bolajonligini hech bir tarozi bilan o‘lchab bo‘lmaydi.

Yoki birgina qirg‘iz milliy-madaniy markazi 1995 yilda tashkil topgan. Qirg‘iz millatiga mansub aholi O‘zbekistonning turli joylarida o‘zbeklar va boshqa millat vakillari bilan bahamjihat yashaydi. Masalan, Farg‘ona vodiysining o‘zida 300 mingdan ziyod qirg‘iz yashaydi. 56 ta qirg‘iz maktabi bor, shundan 31 tasida darslar faqat qirg‘iz tilida olib boriladi. Buning uchun barcha darsliklar, o‘quv qurollari O‘zbekiston Xalq ta’limi vazirligi tomonidan ta’minlab berilayapti. ozir O‘zbekistonning Qoraqalpog‘iston Respublikasi va barcha viloyat, shahar va tumanlarida markazning 23 ta madaniy-ma’rifiy tuzilmalari faoliyat ko‘rsatib turibdi. O‘tgan yillar mobaynida ularson jihatidangina emas, sifat jihatidan ham o‘sdi. Ko‘pgina masalalar ana shu markazning o‘zida hal etilmoqda.

Rus milliy madaniy markazi 1994 yilda tashkil topgan bo‘lib, bu yil uning 25 yilligini nishonladik. O‘zbekistonning barcha joylarida 200 dan ziyod tadbir o‘tkazildi. Bugungi kunda O‘zbekistonda 800 mingga yaqin rus millatiga mansub aholi istiqomat qiladi. Mustaqillik yillarida xalq xo‘jaligining turli sohalarida mehnat qilib, fan-texnika, tibbiyot, sport va boshqa sohalarda yuksak natijalarga erishgan 700 nafarga yaqin rus millati vakillari davlatimizning yuksak mukofotlariga sazovor bo‘ldi.

Koreys xalqining O‘zbekistonda muqim o‘rnashishi va tomir otishida o‘zbek xalqining mehmondo‘stligi va bag‘rikengligi muhim rol o‘ynadi. O‘tgan 80 yil mobaynida ular o‘z milliy qadriyatlarini saqlagan holda O‘zbekistonda yashayotgan xalqlarning ajralmas qismiga aylandi. Shu davr mobaynida ulardan 283 nafari O‘zbekiston hukumatining yuqori unvon va mukofotlariga sazovor bo‘ldi. Xevadagi Mehribonlik uyi direktori bo‘lib uzoq yillar mehnat qilgan Vera Borisovna Pak O‘zbekiston qahramoni unvoni bilan taqdirlandi. Ikki nafar O‘zbekiston Fanlar akademiyasi a’zosi, ikki nafar oliy o‘quv yurti rektori, yuzlab turli sohalarda muvaffaqiyatli ishlayotgan koreys millatiga mansub insonlar bor. Bugun turli darajadagi xalq deputatlari Kengashlarida 8 nafar koreys millatiga mansub fuqaro faoliyat yuritayapti, O‘zbekiston koreys milliy-madaniy markazi assotsiatsiyasi raisi Viktor Pak Oliy Majlis deputati, Agrepina Shin Maktabgacha ta’lim vaziri va hokazo.

O‘zbekistonda qozoq milliy-madaniy markazi tashkil etilganiga 30 yildan oshdi. E’tibor bering, O‘zbekistonda 376 ta qozoq maktabi bor. Bir qator oliy o‘quv yurtlarida qozoq filologiyasi fakultetlari faoliyat ko‘rsatayapti. O‘zbekistonda mustaqillik yillarida 89 nafar kishiga O‘zbekiston Qahramoni unvoni berilgan bo‘lsa, shundan 14 tasi boshqa millat vakillari, 3 nafari qozoq millatiga mansub. Qirqqa yaqin fan doktori, professor, 250 dan oshiq fan nomzodlari O‘zbekistonda yashab, o‘z bilimini, boy tajribasini yoshlarga o‘rgatayapti.

Qrim-tatar milliy-madaniy markazi esa, yoshlarga urf-odatlarni, o‘rgatadi, O‘zbekistonda o‘tkaziladigan barcha bayramlarda, tadbirlarda o‘z urf-odatlarini namoyish qilishadi. Bundan tashqari, har yili 22 sentabrda hosil barakasi va to‘ylar mavsumi sifatida nishonlanadigan «Derviza», yangi yilning boshlanishi sifatida 22 dekabrda nishonlanadigan «Yil gejesi» kabi bayramlari bor.

Isroil elchisi O‘zbekistonga ta’rif berganida: «Bu mamlakat yahudiylar quvg‘in qilinmagan dunyodagi yagona mamlakatdir» degan ekan. Qrim-tatar milliy madaniy markazi faoli Febzi

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

Yakubovning yozgan kitobida shunday satrlar bor:«Singapur mikrotexnologiya, Germaniya sanoat texnikasi, Niderlandiya qishloq xo‘jaligida eng ilg‘or o‘rinda turadi desak, unda shak-shubhasiz O‘zbekiston boshqa millat va elatlarning sha’ni va qadr-qimmatini qadrlashda eng oliy o‘rinda turadi»,degan samimiy e’tirofi, o‘zbek xalqiga berilgan baholarning eng a’losidir.

Milliy madaniy markazlar tomonidan ko‘plab ilmiy-adabiy va madaniy-ma’rifiy tadbirlar uyushtirilmoqda. Masalan, Forish tumani hokimligi va Jizzax viloyati tojik milliy madaniy markazi hamkorligida «O‘zbekiston – umumiy uyimiz» shiori ostida anjuman tashkil qilindi. Shuningdek, buyuk shoir va mutafakkir Abdurahmon Jomiy tavalludiga bag‘ishlangan «Jomiy va Navoiy: fors-tojik va o‘zbek ilmiy-adabiy aloqalari» nomli ilmiy konferensiya tashkillashtirildi. Mamlakatimizda millatlararo totuvlik va hamjihatlikning mustahkamlanishiga hamda O‘zbekiston va Tojikiston Respublikalari xalqlari, xususan, o‘zbek va tojik millati qardoshlik munosabatlarining rivojlanishi va takomillashuviga katta hissa qo‘shib kelayotgan milliy-madaniy markazlardan biri O‘zbekistonda 2008 yili tashkil qilingan Respublika tojik milliy madaniy markazidir. Viloyatlarda uning sakkizta markazi, oltita hududiy bo‘linmasi bor. Yaqinda Farg‘ona viloyati bo‘limi ham ochildi.

XULOSA VA MUNOZARA

O‘zbekistonning rivojiga salmoqli hissa qo‘shgan milliy madaniy markazlar faollarini davlat mukofotlari bilan taqdirlanadi va ularga faxriy unvonlar beriladi. Yangilanayotgan O‘zbekistonda millatlararo munosabatlar va chet mamlakatlar bilan do‘stona aloqalarni yanada rivojlantirishga, respublikamizda yashab turgan turli millat va elat vakillarining tili, madaniyati, an’analari va urf-odatlarini saqlash va rivojlantirish sohasida O‘zbekiston Respublikasining davlat siyosatini samarali amalga oshirish uchun qo‘shimcha ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar yaratishga xizmat qiladi. Shu bois ham, endilikda O‘zbekistonda har yili **30 iyul – “Xalqlar do‘stligi kuni”** sifatida keng nishonlanadi. Bu bayram bag‘rikeng xalqimizga, yangi O‘zbekistonga yarashadi.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Yunusov K.A., Qodirova S.Sh. O‘zbekistonda millatlararo munosabatlarning yuksalishida milliy-madaniy markazlarning roli // O‘zbekistonda millatlararo munosabatlar va bag‘rikenglik: tarixiy tajriba va hozirgi zamon. / Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. – Toshkent, 2010 yil, 17-18 sentabr. – B. 59.
2. Mustaqillik: izohli ilmiy – ommabop lug‘at. – Toshkent: Sharq, 2006. – B. 210-211.
3. Jabborova E.M. O‘zbekistondagi milliy madaniyat markazlari // Mustaqil O‘zbekiston va millatlararo munosabatlardagi barkarorlik. Ilmiy-amaliy anzhuman tezislari t'plami. 2015 yil 19-20 aprel – Toshkent, 1995. – B. 177.
4. Tyurikov V., Shog‘ulomov R. Mustaqil O‘zbekiston Respublikasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2018. – B. 19.
5. Mustaqillik: izohli ilmiy ommabop lug‘at. – Toshkent: Sharq, 2016. – B. 211-212.
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do‘stlik aloqalari qo‘mitasi joriy arxivi. 2021 yil.